



## Teismo praktikos rinkinys

### TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2018 m. sausio 25 d.\*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 7 straipsnis – Privataus ir šeimos gyvenimo gerbimas – Direktyva 2011/95/ES – Normos, susijusios su pabėgėlio arba papildomos apsaugos statuso suteikimo reikalavimais – Baimė būti persekiojamam dėl seksualinės orientacijos – 4 straipsnis – Faktų ir aplinkybių vertinimas – Ekspertizės skyrimas – Psichologiniai testai“

Byloje C-473/16

dėl *Szegedi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság* (Segedo administracinių ir darbo bylų teismas, Vengrija) 2016 m. rugpjūčio 8 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2016 m. rugpjūčio 29 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

F

prieš

**Bevándorlási és Allampolgársági Hivatal**

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kuriį sudaro kolegijos pirmininkas L. Bay Larsen (pranešėjas), teisėjai J. Malenovský, M. Safjan, D. Šváby ir M. Vilaras,

generalinis advokatas N. Wahl,

posėdžio sekretorė R. Šereš, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2017 m. liepos 13 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- F, atstovaujamo *ügyvéd* T. Fazekas ir Z. B. Barcza-Szabó,
- Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos Z. Fehér, G. Koós ir M. M. Tátrai,
- Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos D. Colas, E. de Moustier ir E. Armoët,
- Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. Gijzen ir M. Bulterman,
- Europos Komisijos, atstovaujamos M. Condou-Durande ir A. Tokár,

\* Proceso kalba: vengrų.

susipažinęs su 2017 m. spalio 5 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,  
priima šį

### Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 1 straipsnio ir 2011 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyvos 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo pabėgėliams ar asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtinausių standartų (OL L 337, 2011, p. 9), 4 straipsnio išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant Nigerijos piliečio F ir *Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal* (Imigracijos ir natūralizacijos tarnyba, Vengrija; toliau – tarnyba) ginčą dėl sprendimo atmesti F prieglobsčio prašymą ir išvados, kad nebuvo kliūčių jį grąžinti.

### Teisinis pagrindas

#### *Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija*

- 3 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas.“

#### *Sąjungos teisė*

##### *Direktyva 2005/85/EB*

- 4 2005 m. gruodžio 1 d. Tarybos direktyvos 2005/85/EB, nustatančios būtinausius reikalavimus dėl pabėgėlio statuso suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse (OL L 326, 2005, p. 13, ir klaidų ištaisymas OL L 236, 2006, p. 36), 2 straipsnio e punktas suformuluotas taip:

„Šioje direktyvoje:

<...>

- e) „sprendžiančioji institucija“ – bet kokia pusiau teisminė arba administracinė institucija valstybėje narėje, atsakinga už prieglobsčio prašymų nagrinėjimą ir kompetentinga priimti pirmosios instancijos sprendimus tokiais atvejais, laikantis I priede nurodytos tvarkos.“
- 5 Šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje nurodyta:

„Visoms procedūroms valstybės narės paskiria sprendžiančiąją instituciją, kuri bus atsakinga už tinkamą prašymų nagrinėjimą pagal šią direktyvą <...>“

6 Minėtos direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad sprendžiančiosios institucijos sprendimai dėl prieglobsčio prašymų būtų priimami po tinkamo nagrinėjimo. <...>“

7 Tos pačios direktyvos 13 straipsnio 3 dalyje numatyta:

„Valstybės narės imasi atitinkamų veiksmų, užtikrinančių, kad asmeniniai pokalbiai vyktų tokiomis sąlygomis, kuriomis leistų prašytojams išsamiai išdėstyti savo prašymų priežastis. Šiuo tikslu valstybės narės:

a) užtikrina, kad pokalbį vedantis asmuo būtų pakankamai kompetentingas, kad kiek įmanoma atsižvelgtų į prašytojo asmenines ar bendrąsias aplinkybes, įskaitant prašytojo kultūrinę kilmę ar pažeidžiamumą <...>“

8 Direktyvos 2005/85 39 straipsnio 1 ir 2 dalys suformuluotos taip:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad prieglobsčio prašytojai turėtų teisę į veiksmingą teisės gynimo priemonę, kurią galėtų panaudoti teisme, kad galėtų apskųsti:

a) sprendimą, priimtą dėl prieglobsčio prašymo <...>

<...>

2. Valstybės narės numato terminus ir reikalingas taisykles, kad prašytojas galėtų pasinaudoti savo teise į veiksmingą teisės gynimo priemonę pagal 1 dalį.“

*Direktyva 2011/95*

9 Direktyvos 2011/95 30 konstatuojamoji dalis suformuluota taip:

„Taip pat būtina nustatyti bendrą persekiojimo priežasties „priklausomybę tam tikrai socialinei grupei“ sąvoką. Apibrėžiant tam tikrą socialinę grupę turėtų būti deramai atsižvelgiama į klausimus, susijusius su prašytojo lytimi, įskaitant lyties tapatybę ir seksualinę orientaciją, kurie gali būti susiję su tam tikromis teisinėmis tradicijomis ir papročiais, kurių laikantis, pvz., žalojami lyties organai, vykdoma prievartinė sterilizacija ar daromi prievartiniai abortai, tiek, kiek jie yra susiję su prašytojo visiškai pagrįsta baime būti persekiojamam.“

10 Šios direktyvos 4 straipsnyje numatyta:

„1. Valstybės narės gali laikyti, kad prašytojas privalo kuo greičiau pateikti visą informaciją tarptautinės apsaugos prašymui pagrįsti. Valstybės narės pareiga – bendradarbiaujant su prašytoju įvertinti atitinkamą su prašymu susijusią informaciją.

2. 1 dalyje nurodyta informacija – prašytojo pareiškimai ir visi jo turimi dokumentai, susiję su jo amžiumi, biografijos faktais, įskaitant atitinkamų giminaičių amžių ir biografijos faktus, tapatybę, pilietybę (-ėmis), šalimi (-is) ir vieta (-omis), kurioje (-se) anksčiau gyveno, ankstesniais prieglobsčio prašymais, kelionės maršrutais, kelionės dokumentais ir tarptautinės apsaugos prašymo teikimo priežastimis.

3. Tarptautinės apsaugos prašymas vertinamas išnagrinėjus kiekvieną atvejį individualiai ir atsižvelgiant į:

- a) visus vertintinus faktus, susijusius su kilmės šalimi sprendimo priėmimo dėl prašymo metu, įskaitant kilmės šalies įstatymus ir kitus teisės aktus bei jų taikymo būdą;
- b) atitinkamus prašytojo pateiktus pareiškimus ir dokumentus, įskaitant informaciją apie tai, ar prašytojas patyrė ar gali patirti persekiojimą arba didelę žalą;
- c) prašytojo individualią padėtį ir asmenines aplinkybes, įskaitant tokius veiksnius [kaip] biografijos faktai, lytis ir amžius, kad pagal prašytojo asmenines aplinkybes būtų įvertinta, ar prieš jį vykdyti ar galimai vykdyti veiksmai galėtų būti laikomi persekiojimu arba didele žala;
- d) tai, ar prašytojo veikla išvykus iš kilmės šalies buvo nukreipta vieninteliu arba pagrindiniam tikslui pasiekti – sudaryti reikiamas sąlygas prašyti tarptautinės apsaugos, kad būtų įvertinta, ar dėl tos veiklos į tą šalį grąžintas prašytojas būtų persekiojamas [arba] jam grėstų didelė žala;
- e) tai, ar galima pagrįstai tikėtis, kad prašytojas galėtų naudotis kitos šalies, kurioje jis galėtų gauti pilietybę, apsauga.

<...>

5. Kai valstybės narės taiko principą, pagal kurį prašytojas privalo pagrįsti tarptautinės apsaugos prašymą, ir kai prašytojo pareiškimų faktai nepagrįsti dokumentais ar kitais įrodymais, tokių faktų nereikia patvirtinti, jei įvykdomos šios sąlygos:

- a) prašytojas realiai stengėsi pagrįsti savo prašymą;
- b) pateikta visa prašytojo turima informacija ir tinkamai paaiškinta, kodėl nepateikta kita svarbi informacija;
- c) prašytojo pareiškimai yra nuoseklūs ir patikimi bei neprieštarauja turimai specifinei ir bendrai informacijai, susijusiai su prašytojo atveju;
- d) prašytojas paprašė tarptautinės apsaugos kiek įmanoma anksčiau, nebent jis gali nurodyti tinkamą priežastį, dėl ko to nepadarė[,] ir
- e) yra nustatyta, kad prašytojas yra patikimas.“

11 Šios direktyvos 10 straipsnyje nustatyta:

„1. Valstybės narės, vertindamos persekiojimo priežastis, atsižvelgia į šiuos veiksnius:

<...>

d) grupė laikoma tam tikra socialine grupe, kai visų pirma:

- tos grupės nariai turi tas pačias prigimtines savybes ar bendrą istoriją, kurios negalima pakeisti, arba turi tas pačias savybes ar įsitikinimus, kurie yra tokie svarbūs to asmens tapatumui ar sąžinei, kad jis neturėtų būti verčiamas jų atsisakyti, ir
- ta grupė turi individualų tapatumą atitinkamoje šalyje, nes aplinkinė visuomenė ją suvokia kaip kitokią[.]

Atsižvelgiant į aplinkybes kilmės šalyje, tam tikrai socialinei grupei gali priklausyti grupė, susidariusi dėl būdingos seksualinės orientacijos. Seksualinė orientacija negali būti suprantama kaip veiksmas, kurie pagal valstybių narių nacionalinę teisę laikomi nusikalstamais. <...>

<...>

2. Vertinant, ar prašytojas visiškai pagrįstai bijo būti persekiojamas, nesvarbu, ar prašytojas iš tikrųjų turi rasinių, religinių, tautinių, socialinių ar politinių savybių, dėl kurių jis gali būti persekiojamas, su sąlyga, kad tokią savybę prašytojui priskiria persekiojimo vykdytojas.“

12 Tos pačios direktyvos 39 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad įsigaliojusių įstatymai ir kiti teisės aktai, būtini, kad 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 16, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34 ir 35 straipsnių būtų laikomasi ne vėliau kaip 2013 m. gruodžio 21 d. Jos nedelsdamos pateikia Komisijai tų nuostatų tekstą.“

13 Direktyvos 2011/95 40 straipsnio pirma pastraipa suformuluota taip:

„Valstybių narių, kurioms ši direktyva privaloma, atžvilgiu Direktyva 2004/83/EB panaikinama nuo 2013 m. gruodžio 21 d. <...>.“

#### *Direktyva 2013/32/ES*

14 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (OL L 180, 2013, p. 60) 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Visoms procedūroms valstybės narės paskiria sprendžiančiąją instituciją, kuri bus atsakinga už tinkamą prašymų nagrinėjimą pagal šią direktyvą. Valstybės narės užtikrina, kad tokia institucija turėtų tinkamus išteklius, įskaitant pakankamą kompetentingų darbuotojų skaičių, kad galėtų savo užduotis atlikti pagal šią direktyvą.“

15 Šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad sprendžiančiosios institucijos sprendimai dėl tarptautinės apsaugos prašymų būtų priimami po tinkamo nagrinėjimo. Tuo tikslu valstybės narės užtikrina, kad:

<...>

d) prašymus nagrinėjantiems ir sprendimus priimantiems darbuotojams suteikiama galimybė, kai tai būtina, tartis su ekspertais konkrečių sričių, kaip antai medicinos, kultūros, religijos, su vaikais susijusiais ar lyčių, klausimais.“

16 Minėtos direktyvos 15 straipsnio 3 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės imasi atitinkamų veiksmų, užtikrinančių, kad asmeniniai pokalbiai vyktų tokiomis sąlygomis, kuriomis leistų prašytojams išsamiai išdėstyti savo prašymų priežastis. Tuo tikslu valstybės narės:

a) užtikrina, kad pokalbį vykdantis asmuo būtų kompetentingas atsižvelgti į prašymo asmenines ir bendrąsias aplinkybes, įskaitant prašytojo kultūrinę kilmę, lytį, lytinę orientaciją, lytinę tapatybę ar pažeidžiamumą;

<...>“

17 Tos pačios direktyvos 46 straipsnio 1 ir 4 dalys suformuluotos taip:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad prašytojai turėtų teisę į veiksmingą teisių gynimo priemonę, kuria galėtų naudotis teisme, kad galėtų apskųsti:

- a) sprendimą, priimtą dėl tarptautinės apsaugos prašymo, įskaitant sprendimą:
  - i) laikyti prašymą nepagrįstu, kad būtų suteiktas pabėgėlio statusas ir (arba) papildomos apsaugos statusas;

<...>

4. Valstybės narės numato pagrįstus terminus ir kitas reikalingas taisykles, kad prašytojas galėtų pasinaudoti savo teise į veiksmingą teisių gynimo priemonę pagal 1 dalį. <...>

<...>“

18 Direktyvos 2013/32 51 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad įsigalioję įstatymai ir kiti teisės aktai, būtini, kad 1–30 straipsnių, 31 straipsnio 1, 2 ir 6–9 dalių, 32–46 straipsnių, 49 ir 50 straipsnių bei I priedo būtų laikomasi ne vėliau kaip nuo 2015 m. liepos 20 d. Jos nedelsdamos pateikia Komisijai tų teisės aktų nuostatų tekstą.“

19 Šios direktyvos 52 straipsnio pirma pastraipa suformuluota taip:

„Valstybės narės taiko 51 straipsnio 1 dalyje nurodytus įstatymus ir kitus teisės aktus tarptautinės apsaugos prašymams, pateiktiems po 2015 m. liepos 20 d., ir tarptautinės apsaugos panaikinimo procedūroms, pradėtoms po 2015 m. liepos 20 d. arba anksčiau. Anksčiau nei 2015 m. liepos 20 d. pateikti prašymai ir iki tos dienos pradėtos pabėgėlio statuso panaikinimo procedūros reglamentuojamos įstatymais ir kitais teisės aktais, priimtais pagal Direktyvą 2005/85/EB.“

### **Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai**

20 2015 m. balandžio mėn. F pateikė Vengrijos valdžios institucijoms prieglobsčio prašymą.

21 Siekdamas pagrįsti šį prašymą, jau per pirmąjį tarnybos organizuotą pokalbį jis pareiškė, kad pagrįstai bijo savo kilmės šalyje būti persekiojamas dėl savo homoseksualumo.

22 2015 m. spalio 1 d. sprendimu tarnyba atmetė minėtą F prašymą. Šiuo klausimu ji konstatavo, kad F pareiškimuose nebuvo esminių prieštaravimų. Tačiau remdamasi psichologo atlikta ekspertize ji nusprendė, kad F negalima tikėti. Ekspertizę sudarė ekspertinis tyrimas, asmenybės tyrimas ir keli asmenybės testai, kaip antai testas, atliktas analizuojant asmens nupieštą žmogaus lietuje piešinį, ir Rorschach ir Szondi testai; atlikus šią ekspertizę padaryta išvada, kad negalima patvirtinti F pareiškimo dėl jo homoseksualios orientacijos.

23 F apskundė tarnybos sprendimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, be kita ko, teigdamas, kad atliktais psichologiniais testais buvo labai pažeistos jo pagrindinės teisės ir kad jie neleido patikimai įvertinti jo seksualinės orientacijos.

24 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pareiškėjas pagrindinėje byloje negalėjo konkrečiai nurodyti, kaip šiais teistais galėjo būti pažeistos Chartijos garantuojamos pagrindinės teisės. Taip pat jis nurodo, kad nebuvo atlikta medicininė jo apžiūra ir kad jam nebuvo pateikta peržiūrėti pornografinio pobūdžio vaizdų ar vaizdo įrašų.



- 25 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taikė tyrimo priemonę, pagal kurią gauta *Igazságügyi Szakértői és Kutató Intézet* (Teismo ekspertų ir kriminalistų institutas, Vengrija) parengta eksperto išvada, iš kurios matyti, kad per prieglobsčio prašymo nagrinėjimo procedūrą taikyti metodai nepažeidžia žmogaus orumo ir, „jeigu tinkamai taikomi“, tinka asmens lytinei orientacijai nustatyti ir prireikus iš esmės kvestionuoti asmens teiginius šiuo klausimu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad, jo nuomone, jis turi vadovautis šios ekspertizės išvadomis.
- 26 Tokiomis aplinkybėmis *Szegedi Közigazgatási és Munkügyi Bíróság* (Segedo administracinių ir darbo bylų teismas, Vengrija) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
- „1. Ar, atsižvelgiant į Chartijos 1 straipsnį, Direktyvos 2011/95 4 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jį nedraudžiama, kad lesbiečių, gėjų, biseksualių, transseksualių ir interseksualių (toliau – LGBTI) asmenų grupei priklausančio prieglobsčio prašytojo atveju būtų gaunama ir vertinama teismo eksperto psichologo išvada, pagrįsta projekciniais asmenybės testais, kuriuos atliekant neužduodami klausimai apie prieglobsčio prašytojo seksualinius įpročius ir neatliekama jo medicininė apžiūra?
2. Tuo atveju, jeigu pirmajame klausime nurodyta teismo eksperto psichologo išvada negalima remtis kaip įrodymu, ar, atsižvelgiant į Chartijos 1 straipsnį, Direktyvos 2011/95 4 straipsnį reikia aiškinti taip, kad tuo atveju, jei prieglobsčio prašymas pagrįstas persekiojimu dėl seksualinės orientacijos, nacionalinės administracinės institucijos ir teismai neturi jokios galimybės pasinaudoti teismo ekspertų metodais vertindami prieglobsčio prašytojo teiginių teisingumą, nesvarbu, kokie minėtų metodų ypatumai?“

## Dėl prejudicinių klausimų

### Dėl antrojo klausimo

- 27 Antruoju klausimu, kurį reikia nagrinėti pirmiausia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2011/95 4 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jį už tarptautinės apsaugos prašymų nagrinėjimą atsakingai institucijai arba prireikus dėl šios institucijos priimto sprendimo pateiktus skundus nagrinėjantiems teismams draudžiama skirti ekspertizę siekiant įvertinti faktus ir aplinkybes, susijusius su tariama prašytojo seksualine orientacija.
- 28 Svarbu pabrėžti, kad tarptautinės apsaugos prašytojo pareiškimai dėl jo seksualinės orientacijos, atsižvelgiant į ypatingą kontekstą, kuriame pateikiami tarptautinės apsaugos prašymai, yra tik Direktyvos 2011/95 4 straipsnyje numatytos faktų ir aplinkybių vertinimo tvarkos pradinis taškas (pagal analogiją žr. 2014 m. gruodžio 2 d. Sprendimo *A ir kt.*, C-148/13–C-150/13, EU:C:2014:2406, 49 punktą).
- 29 Darytina išvada, kad, nors tarptautinės apsaugos prašytojas privalo nurodyti šią orientaciją, kuri yra jo privataus gyvenimo dalis, persekiojimo dėl šios orientacijos baime pagrįstiems prašymams suteikti tarptautinės apsaugos statusą, kaip ir prašymams, pagrįstiems kitomis persekiojimo priežastimis, gali būti taikoma tos pačios direktyvos 4 straipsnyje numatyta vertinimo tvarka (pagal analogiją žr. 2014 m. gruodžio 2 d. Sprendimo *A ir kt.*, C-148/13–C-150/13, EU:C:2014:2406, 52 punktą).
- 30 Šiuo klausimu reikia priminti, kad seksualinė orientacija yra savybė, kuria remiantis galima nustatyti prašytojo priklausymą tam tikrai socialinei grupei, kaip ji suprantama Direktyvos 2011/95 2 straipsnio d punktu, kai tos pačios seksualinės orientacijos asmenų grupė aplinkinės visuomenės suvokiama kaip skirtinga (šiuo klausimu žr. 2013 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *X ir kt.*, C-199/12–C-201/12, EU:C:2013:720, 46 ir 47 punktus), kaip tai, be kita ko, patvirtinama ir šios direktyvos 10 straipsnio 1 dalies d punkte.

- 31 Vis dėlto iš šios direktyvos 10 straipsnio 2 dalies matyti, kad kai valstybės narės vertina, ar prašytojas pagrįstai bijo būti persekiojamas, nesvarbu, ar jis iš tikrųjų turi savybę, dėl kurios priskiriamas prie tam tikros persekiojamos socialinės grupės, jei tokią savybę prašytojui priskiria persekiojimo vykdytojas.
- 32 Todėl priimant sprendimą dėl baime būti persekiojamam dėl seksualinės orientacijos pagrįsto tarptautinės apsaugos prašymo, kai atliekamas minėtos direktyvos 4 straipsnyje nurodytas faktų ir aplinkybių vertinimas, ne visada reikia vertinti, ar prašytojas tikrai yra tam tikros seksualinės orientacijos.
- 33 Taigi reikia konstatuoti, kad Direktyvos 2011/95 4 straipsnio 3 dalyje išvardijamos aplinkybės, į kurias turi atsižvelgti kompetentingos institucijos, vertindamos atskirus tarptautinės apsaugos prašymus, ir kad šios direktyvos 4 straipsnio 5 dalyje konkrečiai nustatytos sąlygos, kuriomis valstybės narės, taikydamos principą, pagal kurį prašytojo pareiga yra pagrįsti savo prašymą, turi atsižvelgti į tai, kad tam tikrų prašytojo pareiškimo aplinkybių nereikia patvirtinti. Pagal vieną iš tų sąlygų turi būti nustatyta, kad prašytojo pareiškimai yra nuoseklūs ir patikimi ir neprieštarauja turimai konkrečiai ir bendrai prašymui svarbiai informacijai, taip pat turi egzistuoti aplinkybė, kad, apskritai, nustatyta, jog prašytoju galima tikėti.
- 34 Šiuo klausimu reikia konstatuoti, kad šiomis nuostatomis neribojamos priemonės, kurių gali imtis šios institucijos, ir, konkrečiai, neatmetama galimybė skirti ekspertizes, kai faktai ir aplinkybės vertinami siekiant dar tiksliau nustatyti, ar prašytojui iš tiesų reikia suteikti tarptautinę apsaugą.
- 35 Ne mažiau svarbu, kad tuo atveju, jei atliekant tokį vertinimą skiriama ekspertizė, ji turi būti atliekama laikantis kitų reikšmingų Sąjungos teisės nuostatų, be kita ko, Chartijos užtikrinamų pagrindinių teisių, kaip antai Chartijos 1 straipsnyje įtvirtintos teisės į žmogaus orumo gerbimą ir 7 straipsnyje numatytos teisės į privatų ir šeimos gyvenimą (šiuo klausimu žr. 2014 m. gruodžio 2 d. Sprendimo *A ir kt.*, C-148/13–C-150/13, EU:C:2014:2406, 53 punktą).
- 36 Nors Direktyvos 2011/95 4 straipsnio nuostatos taikytinos visiems prašymams dėl tarptautinės apsaugos, nesvarbu, kokios persekiojimo priežastys nurodytos siekiant pagrįsti šiuos prašymus, kompetentingos valdžios institucijos privalo priderinti pareiškimų ir dokumentų ar kitų įrodymų vertinimo tvarką atsižvelgdamos į kiekvienos tarptautinės apsaugos prašymo kategorijos ypatumus ir paisydamos Chartijos užtikrinamų teisių (pagal analogiją žr. 2014 m. gruodžio 2 d. Sprendimo *A ir kt.*, C-148/13–C-150/13, EU:C:2014:2406, 54 punktą).
- 37 Negalima atmesti galimybės, kad, atsižvelgiant į specifines tarptautinės apsaugos prašytojo pareiškimų dėl jo lytinės orientacijos vertinimo aplinkybes, tam tikrų rūšių ekspertizė gali būti naudinga vertinant faktus ir aplinkybes ir galėtų būti atliekama nepažeidžiant šio prašytojo pagrindinių teisių.
- 38 Pavyzdžiui, kaip pabrėžia Prancūzijos ir Nyderlandų vyriausybės, eksperto skyrimas, be kita ko, gali leisti surinkti išsamesnę informaciją apie tos pačios seksualinės orientacijos asmenų trečiojoje šalyje, iš kurios kilęs prašytojas, padėtį.
- 39 Direktyvos 2013/32 10 straipsnio, kuris pagal jos 51 straipsnio 1 dalį turėjo būti perkeltas į nacionalinę teisę vėliausiai iki 2015 m. liepos 20 d., 3 dalies d punkte, be kita ko, konkrečiai numatyta, kad prašymus nagrinėjantiems ir sprendimus priimantiems darbuotojams valstybės narės suteikia galimybę, kai būtina, tartis su ekspertais konkrečių sričių, kaip antai lyčių, klausimais, kurie, kaip matyti iš Direktyvos 2011/95 30 konstatuojamosios dalies, be kita ko, apima klausimus dėl lyties tapatybės ir seksualinės orientacijos.
- 40 Vis dėlto svarbu pažymėti, pirma, kad, kaip matyti tiek iš Direktyvos 2005/85 4 straipsnio 1 dalies ir 8 straipsnio 2 dalies, tiek iš Direktyvos 2013/32 4 straipsnio 1 dalies ir 10 straipsnio 3 dalies, sprendžiančiosios institucijos sprendimai dėl prieglobsčio prašymų turi būti priimami tinkamai



išnagrinėti. Taigi, tik šios institucijos turi atlikti Direktyvos 2011/95 4 straipsnyje nurodytą faktų ir aplinkybių vertinimą, o jį tikrinti turi teismas (šiuo klausimu žr. 2015 m. vasario 26 d. Sprendimo *Shepherd*, C-472/13, EU:C:2015:117, 40 punktą).

- 41 Antra, kaip matyti iš šios direktyvos 4 straipsnio, tarptautinės apsaugos prašymas vertinamas išnagrinėjus tokį prašymą individualiai, atsižvelgiant, be kita ko, į visus svarbius faktus, susijusius su prašytojo kilmės šalimi sprendimo priėmimo dėl prašymo metu, jo pateiktą svarbią informaciją ir svarbius dokumentus, individualią padėtį ir asmenines aplinkybes. Prireikus kompetentinga institucija taip pat turi atsižvelgti į pateiktus paaiškinimus, kodėl nebuvo pateikti įrodymai, ir apskritai į tai, ar prašytoju galima tikėti (pagal analogiją žr. 2015 m. vasario 26 d. Sprendimo *Shepherd*, C-472/13, EU:C:2015:117, 26 punktą ir 2017 m. vasario 9 d. Sprendimo *M*, C-560/14, EU:C:2017:101, 36 punktą).
- 42 Darytina išvada, kad sprendžiančiosios institucijos sprendimai negali būti pagrįsti vien ekspertizės išvadomis, ir kad ši institucija, vertindama prašytojo pareiškimus dėl jo seksualinės orientacijos, juo labiau negali būti saistoma šių išvadų.
- 43 Dėl teismo, nagrinėjančio skundą dėl sprendžiančiosios institucijos sprendimo atmesti tarptautinės apsaugos prašymą panaikinimo, galimybės skirti ekspertizę reikia papildomai pažymėti, kad tiek Direktyvos 2005/85 39 straipsnio 1 dalyje, tiek Direktyvos 2013/32 46 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad prašytojas turi teisę į veiksmingą teisių gynimo priemonę, kuria galėtų naudotis teisme, kad galėtų apskusti šį sprendimą, tačiau tyrimo priemonės, kuriomis gali pasinaudoti šis teismas, konkrečiai nenurodomos.
- 44 Direktyvos 2005/85 39 straipsnio 2 dalyje ir Direktyvos 2013/32 46 straipsnio 4 dalyje, be kita ko, patikslinama, kad valstybės narės turi numatyti reikalingas taisykles, kad prašytojas galėtų pasinaudoti savo teise į veiksmingą teisių gynimo priemonę.
- 45 Vadinasi, nors pagal šias nuostatas neatmetama galimybė teismui tam, kad atliktų veiksmingą sprendžiančiosios institucijos sprendimų kontrolę, skirti ekspertizę, vis dėlto, atsižvelgiant į, pirma, specifinį vaidmenį, kuris teismams priskiriamas pagal Direktyvos 2005/85 39 straipsnį ir Direktyvos 2013/32 46 straipsnį, ir, antra, išvadas dėl Direktyvos 2011/95 4 straipsnio, išdėstytas šio sprendimo 41 punkte, skundą nagrinėjantis teismas negali savo sprendimo pagrįsti vien ekspertizės išvadomis ir tuo labiau negali būti saistomas šiose išvadose pateikto prašytojo pareiškimų dėl jo seksualinės orientacijos vertinimo.
- 46 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti, jog Direktyvos 2011/95 4 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jį už tarptautinės apsaugos prašymų nagrinėjimą atsakingai institucijai arba prireikus dėl šios institucijos priimto sprendimo pateiktą skundą nagrinėjantiems teismams nedraudžiama skirti ekspertizę siekiant įvertinti faktus ir aplinkybes, susijusius su tariama prašytojo seksualine orientacija, jeigu tokios ekspertizės vykdymo taisyklės atitinka Chartijos garantuojamas pagrindines teises, minėta institucija ir teismai savo sprendimų negrindžia vien ekspertizės išvadomis ir jie nėra saistomi šių išvadų, kai vertina prašytojo pareiškimus dėl jo seksualinės orientacijos.

### ***Dėl pirmojo klausimo***

- 47 Savo pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2011/95 4 straipsnis, nagrinėjamas atsižvelgiant į Chartijos nuostatas, turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiama atlikti psichologinę ekspertizę, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, kurios dalykas – remiantis projekciniais asmenybės testais apibūdinti tarptautinės apsaugos prašytojo seksualinę orientaciją, ir ja remtis siekiant įvertinti šio prašytojo teiginių dėl jo seksualinės orientacijos tikrumą.

- 48 Iš atsakymo į antrąją klausimą ir iš šio sprendimo 35 punkte išdėstytų išvadų matyti, kad nors pagal Direktyvos 2011/95 4 straipsnį nedraudžiama, kad sprendžiančioji institucija arba dėl šios institucijos priimto sprendimo pateiktus skundus nagrinėjantys teismai skirtų ekspertizę tokioje situacijoje, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, tokios ekspertizės skyrimo tvarka turi, be kita ko, atitikti Chartijos garantuojamas pagrindines teises.
- 49 Viena iš pagrindinių teisių, reikšmingų atliekant tarptautinės apsaugos prašytojo pareiškimų dėl jo seksualinės orientacijos vertinimą, visų pirma yra Chartijos 7 straipsnyje numatyta teisė į privatų ir šeimos gyvenimą (šiuo klausimu žr. 2014 m. gruodžio 2 d. Sprendimo *A ir kt.*, C-148/13–C-150/13, EU:C:2014:2406, 64 punktą).
- 50 Todėl Direktyvos 2011/95 4 straipsnis turi būti aiškinamas atsižvelgiant į Chartijos 7 straipsnį (pagal analogiją žr. 2016 m. balandžio 21 d. Sprendimo *Khachab*, C-558/14, EU:C:2016:285, 28 punktą).
- 51 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad psichologinė ekspertizė, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, sprendžiančiosios institucijos skiriama per atitinkamo asmens pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimo procedūrą.
- 52 Darytina išvada, kad ši ekspertizė atliekama aplinkybėmis, kai asmuo, turintis atlikti projekcinius asmenybės testus, atsiduria situacijoje, kai jo ateitis neatsiejamai susijusi su šios institucijos sprendimu dėl jo tarptautinės apsaugos prašymo ir galimas atsisakymas atlikti šiuos testus gali būti svarbi aplinkybė, kuria minėta institucija remsis sprendama, ar šis asmuo pakankamai pagrindė šį prašymą.
- 53 Todėl net tuo atveju, kai tam, kad būtų atlikti psichologiniai testai, kuriais paremta ekspertizė, kaip yra pagrindinėje byloje, formaliai reikalaujama atitinkamo asmens sutikimo, reikia konstatuoti, kad šis sutikimas nebūtinai yra laisvas, nes iš tiesų dėl aplinkybių, kuriose atsiduria tarptautinės apsaugos prašytojai, jaučiamo spaudimo jį duoti privalu (pagal analogiją žr. 2014 m. gruodžio 2 d. Sprendimo *A ir kt.*, C-148/13–C-150/13, EU:C:2014:2406, 66 punktą).
- 54 Kaip pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 43 punkte, šiomis aplinkybėmis psichologinės ekspertizės, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, atlikimas ir rėmimasis ja pripažintinas teisės į šio asmens privatų gyvenimą ribojimu.
- 55 Remiantis Chartijos 52 straipsnio 1 dalimi, bet koks apribojimas naudotis šios Chartijos pripažintomis teisėmis ir laisvėmis turi būti numatytas įstatymo ir nekeisti jų esmės. Laikantis proporcingumo principo apribojimai naudotis šiomis teisėmis ir laisvėmis galimi tik tuo atveju, kai jie būtini ir tikrai atitinka Europos Sąjungos pripažintus bendrojo intereso tikslus arba reikalingi tam, kad būtų apsaugotos kitų asmenų teisės ir laisvės.
- 56 Konkrečiai dėl konstatuoto ribojimo proporcingumo reikia priminti, kad remiantis suformuota Teisingumo Teismo jurisprudencija pagal proporcingumo principą reikalaujama, kad priimti aktai neviršytų to, kas tinkama ir būtina nagrinėjamų teisės aktų teisėtiems tikslams pasiekti, turint omenyje, kad jų sukelti nepatogumai neturi būti neproporcingi siekiamiems tikslams (šiuo klausimu žr. 2005 m. kovo 10 d. Sprendimo *Tempelman ir van Schaijk*, C-96/03 ir C-97/03, EU:C:2005:145, 47 punktą; 2015 m. liepos 16 d. Sprendimo *CHEZ Razpredelenie Bulgaria*, C-83/14, EU:C:2015:480, 123 punktą ir 2016 m. vasario 15 d. Sprendimo *N.*, C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, 54 punktą).
- 57 Šiomis aplinkybėmis reikia pripažinti, kad jeigu kišimasi į prašytojo privatų gyvenimą galima pateisinti siekiu išsiaiškinti aplinkybes, leidžiančias įvertinti realų jo tarptautinės apsaugos poreikį, sprendžiančioji institucija turi įvertinti, ar psichologinė ekspertizė, kurią ji siekia skirti arba į kurios išvadas siekia atsižvelgti, tinkama ir būtina siekiant šio tikslo, numatant teismo kontrolės galimybę.

- 58 Šiuo klausimu reikia pabrėžti, kad ekspertizė, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, gali būti pripažinta tinkama, tik jei ji pagrįsta tarptautinėje mokslininkų bendruomenėje pripažintais metodais ir principais. Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad nors Teisingumo Teismui nereikia priimti sprendimo šiuo klausimu, kuris kaip faktinių aplinkybių vertinimas priklauso nacionalinio teismo kompetencijai, Prancūzijos ir Nyderlandų vyriausybės ir Komisija pateikė daug tokios ekspertizės patikimumą paneigiančių argumentų.
- 59 Bet kuriuo atveju ekspertizės, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, pasekmės prašytojo privačiam gyvenimui neproporcingos, palyginti su siekiamu tikslu, nes teisės į privatų gyvenimą apribojimas, kurį ji lemia, negali būti laikomas proporcingu, palyginti su nauda, kurią ji galėtų suteikti atliekant Direktyvos 2011/95 4 straipsnyje numatytą faktų ir aplinkybių vertinimą.
- 60 Pirma, iš tiesų ekspertizės, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, atlikimas ir rėmimasis ja, kaip kišimasis į tarptautinės apsaugos prašytojo privatų gyvenimą, turi itin didelę reikšmę, atsižvelgiant į jos pobūdį ir tikslą.
- 61 Iš tiesų tokia ekspertizė visų pirma susijusi su aplinkybe, kad atitinkamas asmuo atlieka keletą psichologinių testų, skirtų šio asmens esminei tapatumo savybei, kuri, kaip susijusi su minėto asmens intymiu gyvenimu, priskirtina jo asmeninei erdvei, nustatyti (šiuo klausimu žr. 2013 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *X ir kt.*, C-199/12–C-201/12, EU:C:2013:720, 46 punktą ir 2014 m. gruodžio 2 d. Sprendimo *A. ir kt.*, C-148/13–C-150/13, EU:C:2014:2406, 52–69 punktus).
- 62 Siekiant įvertinti ribojimo, kuriuo pripažintina psichologinės ekspertizės, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, skyrimas ir atlikimas, proporcingumą, taip pat reikia atsižvelgti į Džokjakartos principų dėl tarptautinių žmogaus teisių teisės taikymo atsižvelgiant į seksualinę orientaciją ir lytinę tapatybę, kuriais rėmėsi ir Prancūzijos ir Nyderlandų vyriausybės, 18 principą, pagal kurį, be kita ko, numatyta, kad niekas negali būti verčiamas atlikti psichologinių testų dėl seksualinės orientacijos ar lyties.
- 63 Iš šių kartu aiškinamų aplinkybių matyti, kad kišimasis į privatų gyvenimą, kurį lemia ekspertizės, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, atlikimas ir rėmimasis ja, yra neproporcingas, atsižvelgiant į siekį įvertinti tarptautinės apsaugos prašytojo pareiškimus dėl jo baimės būti persekiojiamam dėl seksualinės orientacijos arba į psichologinės ekspertizės skyrimą ne siekiant nustatyti šio prašytojo seksualinę orientaciją, o kitokiu tikslu.
- 64 Antra, reikia priminti, kad ekspertizė, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, susijusi su Direktyvos 2011/95 4 straipsnyje numatytu faktų ir aplinkybių vertinimu.
- 65 Šiomis aplinkybėmis tokia ekspertizė negali būti laikoma būtina siekiant patvirtinti tarptautinės apsaugos prašytojo pareiškimus dėl jo seksualinės orientacijos, kad būtų galima priimti sprendimą dėl tarptautinės apsaugos prašymo, grindžiamo persekiojimų dėl tokios orientacijos baime.
- 66 Iš tiesų, pirma, sprendžiančiosios institucijos darbuotojų vykdomas asmeninis pokalbis gali padėti įvertinti šiuos pareiškimus, nes tiek Direktyvos 2005/85 13 straipsnio 3 dalies a punkte, tiek Direktyvos 2013/32 15 straipsnio 3 dalies a punkte numatyta, kad valstybės narės užtikrina, kad pokalbį vykdomas asmuo būtų kompetentingas atsižvelgti į asmenines aplinkybes, įskaitant prašytojo seksualinę orientaciją, kuriomis pateikiamas prašymas.
- 67 Apskritai, kaip matyti iš šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalies, valstybės narės įpareigos užtikrinti, kad sprendžiančioji institucija turėtų tinkamus išteklius, įskaitant pakankamą kompetentingų darbuotojų skaičių, kad galėtų atlikti savo užduotis. Darytina išvada, kad šios institucijos darbuotojai turi, be kita ko, būti kompetentingi, kad galėtų įvertinti baimę būti persekiojamiems dėl seksualinės orientacijos pagrįstus tarptautinės apsaugos prašymus.

- 68 Antra, iš Direktyvos 2011/95 4 straipsnio 5 dalies matyti, kad, kai valstybės narės taiko principą, pagal kurį prašytojas privalo pagrįsti savo prašymą, prašytojo pareiškimų dėl jo seksualinės orientacijos, nepagrįstų dokumentais ar kitais įrodymais, nereikia patvirtinti, jei įvykdomos šioje nuostatoje įtvirtintos sąlygos, pagal kurias, be kita ko, numatytas šių pareiškimų nuoseklumas ir patikimumas, ir jose visiškai neužsimenama apie ekspertizės skyrimą ar rėmimąsi ja.
- 69 Be to, net jei projekciniais asmenybės testais pagrįsta ekspertizė, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, galėtų tam tikru patikimumo laipsniu padėti nustatyti atitinkamo asmens seksualinę orientaciją, iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo paaiškinimų matyti, kad tokios ekspertizės išvados galėtų tik apibūdinti tokią seksualinę orientaciją. Bet kuriuo atveju šios išvados nebūtų tikslios, todėl būtų tik iš dalies reikšmingos vertinant tarptautinės apsaugos prašytojo pareiškimus, ypač kai, kaip pagrindinėje byloje, šie pareiškimai nuoseklūs.
- 70 Šiomis aplinkybėmis, siekiant atsakyti į pirmąjį klausimą, nereikia aiškinti Direktyvos 2011/95 4 straipsnio, atsižvelgiant į Chartijos 1 straipsnį.
- 71 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, jog Direktyvos 2011/95 4 straipsnis, nagrinėjamas atsižvelgiant į Chartijos 7 straipsnį, turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiama atlikti psichologinę ekspertizę, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, kurios dalykas – remiantis projekciniais asmenybės testais apibūdinti tarptautinės apsaugos prašytojo seksualinę orientaciją, ir ja remtis siekiant įvertinti šio prašytojo teiginių dėl jo seksualinės orientacijos tikrumą.

### **Dėl bylinėjimosi išlaidų**

- 72 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

- 1. 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų 4 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jį už tarptautinės apsaugos prašymų nagrinėjimą atsakingai institucijai arba prireikus dėl šios institucijos priimto sprendimo pateiktus skundus nagrinėjantiems teismams nedraudžiama skirti ekspertizę siekiant įvertinti faktus ir aplinkybes, susijusius su tariama prašytojo seksualine orientacija, jeigu tokios ekspertizės vykdymo taisyklės atitinka Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos garantuojamas pagrindines teises, minėta institucija ir teismai savo sprendimų negrindžia vien ekspertizės išvadomis ir nėra saistomi šių išvadų, kai vertina prašytojo pareiškimus dėl jo seksualinės orientacijos.**
- 2. Direktyvos 2011/95 4 straipsnis, nagrinėjamas atsižvelgiant į Pagrindinių teisių chartijos 7 straipsnį, turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiama atlikti psichologinę ekspertizę, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, kurios dalykas – remiantis projekciniais asmenybės testais apibūdinti tarptautinės apsaugos prašytojo seksualinę orientaciją, ir ja remtis siekiant įvertinti šio prašytojo teiginių dėl jo seksualinės orientacijos tikrumą.**

Parašai.